
VERSLUMO UGDYMO/SI GALIMYBĖS UNIVERSITETINĖSE STUDIJOSE

Živilė Labutė

Mykolo Romerio universiteto
Socialinių technologijų fakulteto
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
El. paštas: zivilelabute@gmail.com
Telefonas (+ 370 6) 031 2631

Irena Žemaitaitytė

Mykolo Romerio universiteto
Socialinių technologijų fakulteto
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
El. paštas: irene@mruni.eu
Telefonas (+ 370 5) 271 4713

Pateikta 2013 m. rugsėjo 9 d., parengta spausdinti 2014 m. gruodžio 10 d.

doi:10.13165/SMS-14-6-3-08

Anotacija. Nagrinėjamas keturių vienių iš didžiausių Vilniaus universitetų: Mykolo Romerio universiteto (toliau MRU), Vilniaus universiteto (toliau VU), Vilniaus Gedimino technikos universiteto (toliau VGTU) ir Lietuvos edukologijos universiteto (toliau LEU) studentų verslumo ugdymo/si galimybių universitetinėse studijose.

Straipsnio tikslas – atskleisti studentų verslumo ugdymo/si galimybių universitetinėse studijose.

Darbe taikyti šie tyrimo metodai: teorinis – mokslinės literatūros analizė, ES ir Lietuvos dokumentų, reglamentuojančių verslumą, analizė; empirinis tyrimas – anketinė studentų apklausa apie verslumo ugdymo/si galimybes universitetinėse studijose bei aprašomojo pobūdžio statistinis metodas.

Išanalizuotas tyrimas atskleidė, kad visų keturių universitetų: MRU, VU, VGTU ir LEU studentų verslumo ir verslumo ugdymo samprata nesiskiria. Studentai pritaria tam, kad verslumą aukštojoje mokykloje ugdyti reikia, tačiau nežino, ar jų universitete yra ugdomas verslumas. Studentai nesidomi ir nedalyvauja universiteto vykdomose veiklose, skirtose ugdyti verslumą, nežino, ar patys yra verslūs. Studentai nežino, ar į studijų programą yra įtrauktas verslumo ugdymas, ar jų universitete yra galimybė pasirinkti laisvai pasirinkamą verslumo studijų dalyką. Studentų atsakymai parodė, kad jie sutiktų papildomai studijuoti verslumą, tik pageidautų, jog būtų sudaryta galimybė patiems laisvai pasirinkti. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad labiausiai verslumas yra ugdomas MRU, kiek mažiau VU, dar mažiau VGTU ir mažiausiai LEU.

Reikšminiai žodžiai: verslumas, verslumo ugdymas, universitetinės studijos.

Įvadas

Žmogiškojo kapitalo teorijoje švietimas ir aukštasis mokslas yra įvardijamas kaip vienas iš svarbiausių faktorių, lemiančių ekonominių ir socialinių šalies stabilumą, visuomenės brandą, vertybių formavimąsi bei suteikiantis kur kas daugiau galimybių pačiam individui¹. Tai suvokdamos didžiosios tarptautinės organizacijos, tarp jų ir Europos Sąjunga, dėmesį sutelkė į mokslą, švietimą ir mokslinius tyrimus. Šiandiniame pasaulyje, kuriame vis didėja konkurencija, sparčiai vystosi technologijos, švietimas įgauna vis didesnę svarbą.

Lietuvos Valstybinės švietimo strategijoje 2003–2012 m. vienu iš svarbiausių prioritetų įvardytas užimtumo skatinimas ir investicijos į žmogiškąjį kapitalą². Vienas iš užimtumo skatinimo elementų – verslumas. Kadangi gyvename žinių visuomenėje, nuolat besikeičiančioje technologinėje, ekonominėje ir politinėje aplinkoje, verslumas ir jo ugdymas itin svarbūs. Pirmiausia dėl to, kad „versli visuomenė užtikrina šalies ekonomikos augimą, darbo vietų kūrimą, tuo pačiu – tarptautinį šalies konkurencingumą“³. Galiausiai, pats asmuo, turintis verslaus žmogaus savybių, leng-

1 Bagdonavičius, J. *Žmogiškasis kapitalas: mokymo metodinė priemonė*. Vilnius: VPU, 2002.

2 Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-07]. <<http://smm.lt/ti/docs/strategija2003-12.doc>>.

3 Sodžiuotė, L. Verslumo ugdymas aukštojo mokslo sistemoje: taikomų metodų vertinimas bei Lietuvoje vykdomų verslumo projektų patirties apžvalga. *Respublikinės mokslinės-praktinės konferencijos „Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje“ pranešimų medžiaga*. Alytaus kolegija, Lietuvos ekonomikos dėstytojų asociacija LEDA [interaktyvus]. Vilnius: Ciklonas, 2009, p. 35 [žiūrėta 2013-11-03]. <http://leda.lt/studijos_besikeiciancioje_verslo_aplinkoje.pdf#page=35>.

vai integravo į darbo rinką bei puikiai mokės tvarkytis savo asmeninį gyvenimą. Todėl verslumas turi būti ugdomas visuose švietimo lygiuose.

Būtent aukštojo mokslo ir verslumo ugdymo/si svarba visuomenėje bei nuomone, jog tiek aukštasis mokslas, tiek verslumas užtikrina šalies ekonomikos augimą ir šalies konkurencingumą, yra grindžiamas temos aktualumas.

Lietuvos ir užsienio šalių tyrinėtojai nagrinėja įvairius verslumo aspektus. Verslumo sampratos klausimai, versliam asmeniui reikalingos savybės ir gebėjimai nagrinėti įvairių užsienio autorių moksliniuose darbuose (L. G. Davies, A. A. Gibb; C. Turner; A. Fayolle, P. Kyro; J. Timmons, S. Spinelli⁴ ir kt.). Lietuvoje yra tyrinėta verslumo ir verslininkystės samprata⁵. Yra darbų, nagrinėjančių verslumo ugdymą aukštojoje mokykloje: P. Zakarevičiaus ir A. Župerkos straipsnis apie studentų verslumo ugdymą aukštosiose mokyklose⁶, A. Župerkos straipsnis apie studentų verslumo ugdymo plėtrą Lietuvoje⁷. Šiuo tyrimu buvo siekiama sukurti verslumo ugdymo modelį, padedantį numatyti Lietuvos studentų verslumo ugdymo perspektyvines kryptis. Lietuvoje yra nagrinėtas ir dėstytojų požiūris į verslumą ir verslumo ugdymą. Tirtas studentų požiūris į verslumą⁸, atlikta aukštųjų neuniversitetinių studijų verslumo ugdymo programų analizė⁹, tirtas verslumo ugdymas profesiniame mokyme¹⁰. Tačiau Lietuvoje stinga darbų apie studentų verslumo ugdymo/si galimybes universitetinėse studijose.

Mokslinė problema: Šiuo metu Lietuvoje skiriama daug dėmesio verslumui. Verslus žmogus laikomas siekiamybe, praturtinančia visuomenę tiek ekonomiškai, tiek intelektualiai. Universitetai užima svarbią vietą visuomenėje ir yra institucija,

- 4 Davies, L. G., Gibb, A. A. *Recent research in entrepreneurship*. The Third International EIASM Workshop, Gower, 1991; Turner, C. *Veskite į sėkmę. Kaip sukurti verslias organizacijas*. BMI: Baltos lankos, 2005; Fayolle, A. Kyro, P. *The Dynamics between entrepreneurship, environment and education, 2008*; Timmons, J., Spinelli, S. *New venture creation: Entrepreneurship for the 21st century*, 2008.
- 5 Lydeka, Z. Verslininkas, verslumas ir verslininkystė. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. (2). 1996, p. 137–147; Lydeka, Z. Verslumas ir verslininkystės sėkmė. *Ekonomika*. 2000, (52): 51–61.
- 6 Zakarevičius, P.; Župerka, A. Studentų verslumo ugdymas aukštosiose mokyklose. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 2011, p. 60.
- 7 Župerka, A. Studentų verslumo ugdymo plėtrą Lietuvoje. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*. 2011, 2 (26): 279–287.
- 8 Jelagaitė, A. Vilniaus pedagoginio universiteto ekonomikos ir verslo pagrindų specialybės I kurso studentų požiūris į verslumą tautinės ir europinės integracijos kontekste. *Visuomenės darni plėtra: problemos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys: Ekonominės ir socialinės politikos studijos* (V). Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2008.
- 9 Strazdienė, G.; Garalis, A. Verslumas: ugdymo programos ir jų efektyvumo raiška. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai* [interaktyvus]. 2006, p. 153–168 [žiūrėta 2013-11-28]. <<http://archive.minfolit.lt/arch/5501/5651.pdf>>.
- 10 Paulionienė, L. Verslumo ugdymas profesiniame mokyme. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos* [interaktyvus]. 2007, 13: 200–211 [žiūrėta 2013-11-28]. <<http://esf.vdu.lt/esf/esf0013/downloads/16.pdf>>.

kurioje ruošiamas jaunimas – būsimos visuomenės ateitis. Tačiau problema yra ta, kad universitetai tik neseniai sutelkė dėmesį į verslumo ugdymą, tai dar nauja ir neišplėta, tad neaišku, ar yra užtikrinama galimybė studentams ugdytis verslumą.

Tyrimo tikslas: atskleisti studentų verslumo ugdymo/si galimybes universitetinėse studijose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibrėžti verslumo ir verslumo ugdymo sampratas.
2. Išanalizuoti verslumo ugdymo/si prielaidas universitete.
3. Atskleisti studentų požiūrį į verslumo ugdymo/si galimybes universitete.

1. Verslumo ir verslumo ugdymo sampratos

Verslumo sąvoka yra labai plati ir daugelis autorių pateikia skirtingą šios sąvokos aiškinimą. Pati verslumo sąvoka yra kildinama iš angliško žodžio „*entrepreneurship*“, kuris siejamas su naujų galimybių atradimu, savirealizacija ir ekonominės ar socialinės naudos kūrimu. Kaip teigia C. Turner „verslumas – tai savanoriškas bendras darbas, rizikavimas, kūrimas, įgyvendinimas, gebėjimas iškelti ir sėkmingai diegti novatoriškas idėjas, kuriomis siekiama kuo plačiau panaudoti galimybes neapsiribojant esamais moduliais, struktūra ir ištekliais“¹¹. Prof. D. F. Kuratko verslumą įvardija kaip „kompleksinį reiškinį, apimančią individų gebėjimus ir iniciatyvą patiems, grupėse, esamose arba naujose organizacijose, pastebėti bei kurti naujas ekonomines galimybes (naujus gaminius, gamybos metodus, organizavimo schemas ir gaminių-rinkų kombinacijas), generuoti bei įgyvendinti savo idėjas rinkoje esant neapibrėžtumo sąlygoms, priimant savarankiškus sprendimus dėl resursų, formos ir priemonių“¹². Apibendrinami verslumo sąvokos sampratą P. Kaufmannas ir R. P. Dantas skiria tris pagrindines kryptis, verslumą siejant: 1. „su versliam asmeniui būdingomis savybėmis – tai kūrybingumas, gebėjimas spręsti problemas, gebėjimas priimti sprendimus, kritinis mąstymas, lyderystė, motyvacija, iniciatyvumas ir kt.; 2. su naujų įmonių kūrimu, naujų gaminių įdiegimu; 3. su verslininko veikla“¹³. Anot Z. Lydekos „verslumas yra įgimtos ir įgytos žmogaus savybės, leidžiančios jam novatoriškai mąstyti ir aktyviai bei rizikingai veikti“¹⁴. L. Gegeckienė ir A. Griškiienė skiria dvi verslumo sampratas. Pirmoji samprata, kad „verslumas – įgimtos ir įgytos žmogaus savybės, leidžiančios jam novatoriškai mąstyti ir aktyviai bei rizikingai veikti visose gyvenimo situacijose“ bei antroji samprata, kad „verslumas – tai siekimas naujų

11 Turner, C. *Veskite į sėkmę. Kaip sukurti verslias organizacijas*. BMI: Baltos lankos, 2005 iš Strazdienė G.; Garalis A. *Verslumas: ugdymo programos ir jų efektyvumo raiška, supra* note 9, p. 154.

12 Kiškis, M.; Lunevičiūtė, G. *Verslumas elektroninėje erdvėje*. Vilnius: MRU, 2011, p. 6.

13 Dudaitė, J.; Žibėnienė, G. Verslumo edukologijos studijų programą įgyvendinančių dėstytojų samprata apie verslumą ir verslumo ugdymą. *Socialinis darbas*. 2012, 11 (1): 168.

14 Lydeka, Z., *supra* note 5, 51–61.

idėjų, projektų įgyvendinimo, t. y. sugebėjimas sėkmingai organizuoti ir valdyti savo gyvenimą bei verslą, pelningai gaminti prekes ar teikti paslaugas. Tai mąstymas ir veikimas¹⁵. Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo 2004 m. strategijoje verslumas apibrėžiamas kaip „asmens mąstymo būdas ir asmeninės socialinės bei vadybinės kompetencijos, leidžiančios turimas žinias pritaikyti savo kasdieniam gyvenimui, t. y. konkretūs gebėjimai, teikiantys galimybę ne tik organizuoti savo verslą, bet ir priimti riziką už padarytus sprendimus“¹⁶. Nacionalinėje jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 m. programoje jaunimo verslumas apibrėžiamas kaip „jauno žmogaus požiūris, įgūdžiai ir žinios, kurie leidžia atpažinti galimybę kurti pridėtinę vertę (tiek socialinę, tiek ekonominę), ir veiksmai, skirti šiai galimybei panaudoti“¹⁷. Visos šios verslumo sampratos atskleidžia du požiūrius į verslumą: siauresnį, teigiantį, kad verslumas – tai gebėjimas sukurti verslą, jį vystyti ir jam vadovauti, bei platesnį požiūrį, kad verslumas – tai tam tikrų asmens savybių rinkinys, pvz.; kūrybingumas, kritinis mąstymas, iniciatyvumas ir kt., reikalingas kasdieniniame gyvenime, įvairiose gyvenimo situacijose.

Įgimtą verslumą turi ne visi žmonės, verslumas pats savaime retai kada atsiranda, tad jį reikia ugdyti. G. Gormano, D. Hanlono ir W. Kingo nuomone, „verslumo galima išmokyti arba bent jau galima padrąsinti imtis verslo“¹⁸. M. Anselmo nuomone, „žmonės gimsta su polinkiu verslumui, bet verslumo lygis bus aukštesnis, jeigu jie bus mokomi verslumo gebėjimų“¹⁹. Pats „verslumo ugdymas apima žinias, įgūdžių ugdymą, nuostatas ir asmenines savybes“²⁰. Verslumas yra ugdomas aktyvia ir savarankiška veikla, kuri skatina mąstyti ir veikti.

2. Verslumo gebėjimų ugdymo/si prielaidos universitete

2.1. Aukštųjų mokyklų: MRU, VU, VGTU ir LEU studijų programų aprašų analizė

Studijų krypties aprašai – vieni svarbiausių aukštojo mokslo sistemos dokumentų, kurių paskirtis, pasak P. McGhee, „nustatyti bendrus reikalavimus siekiant akademinį standartų <...>, informuoti akademinę bendruomenę ir ypač programų

15 Gegeckienė, L.; Grikišienė, A. *Verslumas: metodinė priemonė*. Vilnius: Ciklonas, 2009, p. 15.

16 Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija, Nr. ISAK-835, 2004, p. 2.

17 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 339 „Dėl nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programos patvirtinimo“ [interaktyvus]. 2008, Vilnius [žiūrėta 2013-10-31]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318306&p_query=&p_tr2=>.

18 Solomon, G. The 2004–2005 national survey of entrepreneurship education in the United States, Italy: OECD, 2005, iš Strazdienė, G.; Garalis, A. *supra* note 9, p. 155.

19 *Ibid.*, p. 155.

20 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 339 „Dėl nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programos patvirtinimo“, *supra* note 17.

rengėjus, kokie studijų turinio elementai yra svarbiausi, kokių mokėjimų turi įgyti studentai, kokie minimalūs ir tipiniai reikalavimai keliami studentų pasiekimams, bei paskatinti diskusijas, kaip juos tobulinti²¹. Iš to matyti, kad studijų krypties aprašai turi tris tikslus: nustatyti bendrus reikalavimus, informuoti ir skatinti diskusijas. Aukštosios mokyklos studijų krypties aprašu remiasi norėdamos parengti naujas ar patobulinti jau esamas studijų programas. Parengdamos studijų krypties aprašus aukštosios mokyklos prisiima atsakomybę už studijų kokybę ir už aprašuose nurodytus reikalavimus aprašytoms kvalifikacijoms. Būtent studijų krypties aprašai – tai pagrindas, kuriuo remiantis yra rengiamos studijų programos.

Apibendrinant išanalizuotus aukštųjų mokyklų: MRU, VU, VGTU ir LEU studijų programų aprašus, galima daryti prielaidą, kad daugiausia dėmesio į verslumo ugdymą yra sutelkęs MRU. Šio universiteto daugumos studijų programų turinys yra orientuotas į verslumo ugdymą, yra sudaryta galimybė studentams laisvai pasirinkti verslumo ir savisamdos studijų dalyką. Atsižvelgiant į tai, kad VU yra pats didžiausias universitetas ir į tai, kad verslumo ugdymas yra įtrauktas tik į kelias bakalauro ir magistrantūros studijų programas, galima spręsti, kad šio universiteto studijų programos yra mažiausiai orientuotos į verslumo ugdymą. VGTU ir LEU didelio dėmesio verslumo ugdymui neskiria, tačiau į kai kurias bakalauro ir magistrantūros studijų programas verslumą įtraukė.

2.2. Aukštųjų mokyklų: MRU, VU, VGTU ir LEU strateginių planų analizė

Dėl padidėjusio aplinkos nepastovumo universitetai yra priversti prisitaikyti prie visuomenėje vykstančių pokyčių, todėl strateginis planavimas tampa labai svarbia tolesnės universitetų veiklos priemone. Strateginis planavimas – tai valdymo įrankis, kuris aukštajam mokslui buvo pritaikytas remiantis verslo praktika²². Strateginį planavimą galima apibrėžti kaip procesą, kuris orientuojasi į strateginius ir operacinius tikslus, strategijas ir siekus, grįstas organizacijos politika, veiklos būdais, programomis, kuriomis remiamasi siekiant institucijos tikslų, planuojamų rezultatų bei organizacijos efektyvumo²³. Kiekvienas universitetas sudaro strateginius planus, kuriuose nustato svarbiausią universiteto veiklos misiją, viziją, pagrindinius universi-

21 McGhee, P. *The Academic Quality Handbook: Enhancing Higher Education in Universities and Further Education Colleges*. Routledge Falmer. Taylor and Francis Group, London and New York, 2004. *Studijų krypties skirtingoms pakopoms kūrimo metodika* [interaktyvus]. p. 15–16 [žiūrėta 2013-05-09]. <<http://www.skvc.lt/files/SKAR/Rezultatai/metodika.pdf>>.

22 Rowley, Lujan ir Dolence, 1997 iš Gerulaitis, D., *et al.* Strateginio planavimo ir universiteto valdymo kryptys: universiteto socialinių partnerių ir akademinės bendruomenės sutelktos grupės tyrimo rezultatai. *Jaunųjų mokslininkų darbai* [interaktyvus]. 2012, 1 (34) [žiūrėta 2013-10-24]. <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2012~ISSN_1648-8776.N_1_34.PG_94-100/DS.002.0.01.ARTIC>.

23 Gerulaitis, D., *et al.*, *supra* note 22.

teto tikslus, uždavinius, plėtros kryptis bei perspektyvas planuojamam laikotarpiui. Apibendrinant išanalizuotus keturių didžiausių Vilniaus universitetų: MRU, VU, VGTU ir LEU strateginius veiklos planus matyti, kad visuose universitetuose verslumo ugdymui yra skiriamas nemažai dėmesio. Visų šių universitetų viena iš misijų, vizijų, uždavinių ar tikslų – verslios asmenybės ugdymas. Vadinasi, verslus žmogus – visų šių universitetų siekiamybė.

3. Verslumo ugdymo/si galimybių universitetuose rezultatų analizė

3.1. Empirinio tyrimo metodologija

Siekiant išsiaiškinti verslumo ugdymo/si galimybes MRU, VU, VGTU ir LEU buvo atliktas kiekybinis tyrimas. Kiekybinis tyrimas pasirinktas todėl, kad tiriamą didelę, išmatuojama ir apskaičiuojama populiacija. Empirinis verslumo ugdymo/si galimybių MRU, VU, VGTU ir LEU tyrimas buvo atliktas 2013 m. gegužės–birželio mėn., pasitelkus kiekybinį duomenų rinkimo metodą – anketavimą. Tyrime iš viso dalyvavo 398 studentai iš keturių didžiausių Vilniaus universitetų: MRU, VU, VGTU ir LEU.

Kadangi tiriamų universitetų studentų skaičius gerokai skiriasi (MRU – 19 318, VU – 21562, VGTU – 3 073, LEU – 9008), taikyta sluoksninė imtis, kai imtis sudaroma iš kiekvienos grupės pagal proporcijas, atspindinčias realios populiacijos proporcijas. Todėl atlikti skaičiavimai parodė, kad kiekviename universitete reikia apklausti skirtingą skaičių studentų: MRU – 123, VU – 135, VGTU – 84, LEU – 56. Imtis parinkta atsitiktinai, t. y. visi populiacijos elementai turėjo vienodas galimybes patekti į imtį. Vilniaus universitetuose studijuojantys studentai pasirinkti dėl patogios imties.

3.2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė

Tyrimo duomenys atskleidė, kad visų keturių universitetų: MRU, VU, VGTU ir LEU studentų dauguma (65 %) verslumą laiko ir įgimta, ir įgyta savybe. Verslumą studentai (68,475 %) sieja su gebėjimu išvelgti galimybes. Studentai (59,675 %) verslumo ugdymą labiau sieja su vertybinių orientacijų, nuostatų, asmeninių savybių formavimu ir įgūdžių lavinimu. Visų keturių universitetų dauguma studentų (83,8 %) pritaria tam, kad verslumą aukštojoje mokykloje ugdyti reikia, tačiau nėra tikri (39,725 %), ar verslumas yra ugdomas jų studijuojamame universitete. Dauguma studentų nesidomi (48,325 %) ir nedalyvauja (62,4 %) universiteto vykdomose veiklose, skirtose ugdyti verslumą, bei nėra tikri (49,825 %), ar jie patys yra verslūs. Didžioji dalis visų keturių universitetų studentų pritaria tam, kad verslumas yra ugdomas seminarų metu (50,625 %), dalyvaujant specialiose su verslumu susijusiose paskaitose, konferencijose ar mokymuose (90,425 %), atliekant praktiką (79,9 %), dalyvaujant universiteto visuomeninėje veikloje (43,15 %) bei dalyvaujant projektinėje veikloje

(76,525 %). MRU ir LEU didesnė dalis studentų (87,9 %) pritaria, jog paskaitų metu yra ugdomas verslumas, VU ir VGTU studentai, atvirkiščiau, nėra tikri (68,6 %) arba linkę nepritari (74,6 %) tam. Dauguma studentų (40,95 %) sutinka, kad jų universitetas bendradarbiauja su verslą skatinančiomis institucijomis bei organizuoja susitikimus su verslo atstovais (41 %), išskyrus LEU studentus, kurie nėra tikri (46,4 %) dėl to. Dauguma visų keturių universitetų studentų nėra tikri (42,85 %), ar į studijų programą yra įtrauktas verslumas. MRU (38,2 %) ir VU (45,2 %) didesnė dalis studentų nėra tikri, ar universiteto kūrybinė atmosfera įkvepia juos vystyti verslo idėjas. Tuo tarpu VGTU (54,8 %) ir LEU (48,2 %) studentai linkę nepritari šiam teiginiui. MRU (52,9 %) ir VU (51,9 %) dauguma studentų linkę pritari, kad studijos ugdo socialinius ir vadovavimo įgūdžius, reikalingus verslininkams. Tuo tarpu VGTU (33,3 %) ir LEU (30,4 %) didesnė dalis studentų nėra tikri dėl šio teiginio. Didesnė dalis MRU studentų sutinka (35,8 %), VGTU – nėra tikri (35,7 %), VU – nesutinka (28,1 %), LEU – visiškai nesutinka (25 %) su tuo, kad studijos suteikia žinių, reikalingų norint pradėti nuosavą verslą. Dauguma visų keturių universitetų studentų nėra tikri (37,975 %), ar universitete yra galimybė pasirinkti papildomą verslumo studijų dalyką. Didžioji dalis MRU (57,7 %), VU (61,5 %) ir VGTU (54,8 %) studentų pritaria tam, kad universitete yra visuomeninės veiklos, susijusios su verslumo ugdymu, LEU didesnė dalis studentų (39,3 %) nėra tikri dėl to. MRU (65 %) ir VU (68,9 %) didesnė dalis studentų pritaria, jog universitetas rengia konferencijas ar mokymus, ugdančius verslumą, VGTU (44 %) ir LEU (55,4 %) didžioji dalis studentų nėra tikri dėl to. Didžioji dalis MRU (60,2 %) ir VU (65,2 %) studentų pritaria, kad universitetas vykdo su verslumu susijusius projektus, VGTU panaši studentų dalis ir sutinka (41,7 %), ir nėra tikri (40,5 %), LEU pusę apklaustų studentų (50 %) nėra tikri dėl to. Dauguma visų keturių universitetų studentų nėra tikri (47,575 %), ar universitetas organizuoja praktikas, susijusias su verslumo skatinimu. Studentai (79,2 %) pritaria tam, kad studijų programoje turi būti galimybė pasirinkti papildomą verslumo kursą, tačiau nenori ar dar abejoja dėl to, kad jis būtų privalomas. Didžioji dalis studentų sutinka, jog yra pasirenkę vieną semestrą papildomai studijuoti verslumo studijų dalyką, išskyrus VGTU studentus (27,175 %), kurie nėra tikri dėl to. Šie tyrimo rezultatai rodo tai, kad verslumas labiausiai yra ugdomas MRU ir VU, kiek mažiau VGTU ir mažiausiai – LEU. Pastarųjų dviejų universitetų – VGTU ir LEU studentai daugeliu klausimų neturi nuomonės, vadinasi, arba studentai pasyviai dalyvauja universiteto gyvenime, arba vyksta per menką komunikaciją tarp universiteto ir studentų.

Išvados

1. Apibendrinant įvairius verslumo apibrėžimus, išryškėja du požūriai į verslumą: tai siauresnis, kad verslumas – gebėjimas sukurti verslą, jį vystyti ir jam vadovauti, bei platesnis, kad verslumas – tai tam tikrų asmens savybių rinkinys, reikalingas kasdieniniame gyvenime, visose gyvenimo situacijose. Verslumo ugdymas aprėpia asmens žinių, įgūdžių, nuostatų bei asmeninių savybių ugdymą.

2. Išnagrinėti aukštųjų mokyklų: MRU, VU, VGTU ir LEU studijų programų aprašai atskleidė, kad daugiausia dėmesio verslumo ugdymui skiria MRU. Šio universiteto daugumos studijų programų turinys yra orientuotas į verslumo ugdymą, yra sudaryta galimybė studentams laisvai pasirinkti verslumo ir savisamdos studijų dalyką.

Išnagrinėti šių universitetų strateginiai planai atskleidė, kad visuose universitetuose verslumo ugdymui yra skiriama nemažai dėmesio. Visų šių universitetų viena iš misijų, vizijų, uždavinių ar tikslų – verslios asmenybės ugdymas.

3. Dauguma MRU, VU, VGTU ir LEU studentų nežino, ar universitetas bendradarbiauja su verslu, ar organizuoja susitikimus su verslininkais, ar universiteto kūrybinė atmosfera įkvepia juos vystyti verslo idėjas, ar į studijų programą yra įtrauktas verslumo ugdymas. Šių universitetų studentai sutinka, kad universitete yra visuomeninės veiklos, susijusios su verslumo ugdymu, kad universitetas rengia konferencijas ar mokymus, ugdančius verslumą, vykdo su verslumu susijusius projektus.

Studentai nežino, ar jų universitete yra galimybė pasirinkti laisvai pasirenkamą verslumo studijų dalyką, tačiau sutiktų papildomai studijuoti verslumą, tik pageidautų, jog būtų sudaryta galimybė patiems laisvai pasirinkti.

Literatūra

- Bagdonavičius, J. *Žmogiškasis kapitalas: mokyimo metodinė priemonė*. Vilnius: VPU, 2002.
- Davies, L. G.; Gibb, A. A. *Recent research in entrepreneurship*. Gower, London, Proceedings of the 3rd International EIASM Workshop, 1991.
- Dudaitė, J.; Žibėnienė, G. Verslumo edukologijos studijų programą įgyvendinančių dėstytojų samprata apie verslumą ir verslumo ugdymą. *Socialinis darbas*. 2012, 11(1) Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004-06-02 įsakymu Nr. ISAK-835.
- Fayolle, A.; Kyro, P. *The Dynamics between entrepreneurship, environment and education*. JK: Edward Elgar Publishing Limited, 2008.
- Gegeckienė, L.; Griekšienė, A. *Verslumas: metodinė priemonė*. Vilnius: Ciklonas, 2009.
- Gerulaitis, D., et al. Strateginio planavimo ir universiteto valdymo kryptys: universiteto socialinių partnerių ir akademinės bendruomenės sutelktos grupės tyrimo rezultatai. *Jaunųjų mokslininkų darbai* [interaktyvus]. 2012, 1 (34) [žiūrėta 2013-10-24]. <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2012~ISSN_1648-8776.N_1_34.PG_94-100/DS.002.0.01.ARTIC>.
- Jelagaitė, A.; Lukoševičius, V. *Mokinių verslumo ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje: mokytojų požiūris* [interaktyvus]. Vilnius: LEU, 2011 [žiūrėta 2013-11-04]. <<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2011/104/104.pdf#page=86>>.
- Kiškis, M.; Lunevičiūtė, G. *Verslumas elektroninėje erdvėje*. Vilnius: MRU, 2011.
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuosta-

- tų“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-07]. <<http://smm.lt/ti/docs/strategija2003-12.doc>>.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 339 „Dėl nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programos patvirtinimo“ [interaktyvus]. 2008, Vilnius [žiūrėta 2013-10-31]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318306&p_query=&p_tr2=>>.
- Lydeka, Z. Verslininkas, verslumas ir verslininkystė. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. (2). 1996.
- Lydeka, Z. Verslumas ir verslininkystės sėkmė. *Ekonomika*. 2000, (52).
- McGhee, P. The Academic Quality Handbook: Enhancing Higher Education in Universities and Further Education Colleges, Routledge Falmer, Taylor and Francis Group, London and New York, 2004. *Studijų kryptių skirtingoms pakopoms kūrimo metodika* [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-05-09]. <<http://www.skvc.lt/files/SKAR/Rezultatai/metodika.pdf>>.
- Paulionienė, L. Verslumo ugdymas profesiniame mokyme. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos* [interaktyvus]. 2007, 13 [žiūrėta 2013-11-28]. <<http://esf.vdu.lt/esf/esf0013/downloads/16.pdf>>.
- Sodžiūtė, L. Verslumo ugdymas aukštojo mokslo sistemoje: taikomų meto-
- dų vertinimas bei Lietuvoje vykdomų verslumo projektų patirties apžvalga. *Respublikinės mokslinės-praktinės konferencijos „Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje“ pranešimų medžiaga*. Alytaus kolegija, Lietuvos ekonomikos dėstytojų asociacija LEDA [interaktyvus]. Vilnius: Ciklonas, 2009 [žiūrėta 2013-11-03]. <http://leda.lt/studijos_besikeiciancioje_verslo_aplinkoje.pdf#page=35>.
- Strazdienė, G.; Garalis, A. Verslumas: ugdymo programos ir jų efektyvumo raiška. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai* [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2013-11-28]. <<http://archive.minfolit.lt/arch/5501/5651.pdf>>.
- Timmons, J.; Spinelli, S. *New venture creation: Entrepreneurship for the 21st century*. London: McGraw Hill, 2008.
- Turner, C. *Veskite į sėkmę. Kaip sukurti verslias organizacijas*. BMI: Baltos lankos, 2005.
- Zakarevičius, P.; Župerka, A. Studentų verslumo ugdymas aukštosiose mokyklose. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 2011, 60.
- Župerka, A. Studentų verslumo ugdymo plėtrą Lietuvoje. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*. 2011, 2 (26).

ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT POSSIBILITIES IN UNIVERSITY STUDIES

Živilė Labutė, Irena Žemaitaitytė
Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The objective of the research: to show the possibilities of developing entrepreneurship in university studies.*

The objective of the research is to show the possibilities of developing entrepreneurship in university studies. Students of MRU, VU, VGTU and LEU participated in the research. Research methods were the following:

1. *Theoretical – analysis of scientific literature, analysis of EU and Lithuanian documents regulating entrepreneurship, analysis of study curriculum and strategic plans in MRU, VU, VGTU and LEU;*
2. *Empirical research – questionnaires for students about possibilities of developing entrepreneurship at university;*
3. *Statistical method – descriptive statistics.*

The results of the research. Having analyzed the data, the results showed that conceptions of entrepreneurship and its development do not differ in all 4 universities; they are the same in MRU, VU, VGTU and LEU. Students agree that it is a must to develop entrepreneurship in institutions of higher education but they do not know if such studies can be chosen in their curriculum. Also, they are not interested in the activities about developing entrepreneurship and have no idea if they are enterprising themselves. Students do not know if such a subject as developing entrepreneurship is present in their curriculum and if they can freely choose it themselves. Students would like to have developing entrepreneurship as a subject in their study curriculum which they would be able to choose freely by themselves.

The results of the research have shown that entrepreneurship is best developed in MRU and VU. It is less developed in VGTU and the least developed in LEU.

Keywords: *entrepreneurship, development of entrepreneurship, university studies.*

Živilė Labutė, Mykolo Romerio universiteto Socialinių technologijų fakulteto edukologijos magistrė. Mokslinių tyrimų kryptys: edukologija, verslumo ugdymas.

Živilė Labutė, Mykolas Romeris University, Faculty of Social Technologies, Master Degree Student of Education Science. Research interests: education science, entrepreneurial education.

Irena Žemaitaitytė, Mykolo Romerio universiteto Socialinių technologijų fakulteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto profesorė. Mokslinių tyrimų kryptys: suaugusiųjų švietimas, neformalusis suaugusiųjų švietimas, vyresnio amžiaus suaugusiųjų mokymasis, edukacinių technologijų taikymas ugdymo procese.

Irena Žemaitaitytė, Mykolas Romeris University Faculty of Social Technologies, Institute of Education Science and Social Work, Professor. Research interests: adult education, non-formal education, education of elderly people, application of education technologies to the teaching process.